

קונטרס

שמעתתא דמוחזק

אב תשפ"א

להערות והוספות

Shm5845843@gmail.com

0504193649 ז'מ"ז

תוכן הענינים

סימן א'	חזקת ממון ודין המוציא מחבירו עליו הראיה	א
סימן ב'	חזקה מה שתחת יד אדם שלו	יט
סימן ג'	חזקת מטלטלין	ל
סימן ד'	החילוק בין מטלטלין לקרקעות	מה
סימן ה'	יסוד חזקת ג' שנים	נד
סימן ו'	שיטת הרמב"ן בחזקת ג' שנים	נח
סימן ז'	שיטות הראשונים בחזקת ג' שנים	סט
סימן ח'	חזקת עבדים	עז
מילואים	המקורות שכל מיני החזקות יסודן אחד	פז

תוכן ענינים מפורט

סימן א' חזקת ממון ודין המוציא מחבירו עליו הראיה א

א. יסוד דין המע"ה א

ב. דין "מוחזק" ודין "תפוס" ב

ג. פלוגתת הקצוה"ח והנתי"מ בדין חזקת ממון ג

ד. מקורות בראשונים שחזקת ממון היא חזקה המכרעת ה

ה. ביאור ענין חזקת ממון ח

ו. התמיהה למאי בעי' לדין המע"ה י

ז. ביאור צירוף חזקת ממון עם דין המע"ה יב

ח. הטעם שבלי דין המע"ה ל"מ חזקת ממון יג

ט. חזקת מרא קמא טו

י. ביאור דעת הנתי"מ טז

סימן ב' חזקה מה שתחת יד אדם שלו יט

א. דין חזקה משתחי"א שלו יט

ב. ראיות שחזקה משתחי"א שלו אינה בירור כ

ג. בד' הרשב"א שהשווה חזקה משתחי"א שלו לחזקה א"א פורע תו"ז כב

ד. מקורות שחזקה משתחי"א שלו מדין מוחזק והמע"ה כג

ה. החילוק בין מוחזק בתורת ודאי למוחזק במקום ספק כה

ו. ביאור ענין חזקה משתחי"א שלו כז

ז. חזקה משתחי"א שלו בקרקע כח

סימן ג' חזקת מטלטלין ל

א. עיקר דין חזקת מטלטלין ל

ב. ראיות שחזקת מטלטלין אינה הוכחה לב

ג. דרך הגרנ"ט והקושיות ע"ז לד

ד. ראיות שחזקת מטלטלין אינה מכח הוכחה כלל לה

ה. ביאור ענין חזקת מטלטלין לו

ו. ביאור פלוגתת הראשונים אם חזקת מטלטלין בעיא לדין מוחזק ותפיסה לח

ז. ביאור כמה דברים בראשונים לפי"ז לט

ח. גדרי גודרות ואומן וכלים העשויין להשאל מא

ט. יישוב הקושיא מהא דעדי אריגה ועדי נפילה מב

סימן ד' **החילוק בין מטלטלין לקרקעות** מה

א. שיטת הריטב"א וסייעתו מה

ב. שיטת הב"י והגר"א מז

ג. דרך אחרת מהגר"א והראשונים בזה מז

ד. יסוד החילוק בין קרקעות למטלטלין וענין היקש עבדים לקרקעות מט

ה. ביאור דברי השטמ"ק נא

ו. שיטת רשב"ם נב

סימן ה' **יסוד חזקת ג' שנים** נד

א. ראיות שחזקת ג"ש אינה הוכחה אלא שנעשה מוחזק נד

ב. ראיות שחזקת ג"ש שווה לדין חזקת מטלטלין נו

ג. ביאור השוואת חזקת ג"ש לחזקת מטלטלין נז

סימן ו' **שיטת הרמב"ן בחזקת ג' שנים** נח

א. עיקר דברי הרמב"ן נח

ב. קושיות האחרונים ע"ד הרמב"ן נט

ג. דרך האחרונים שמשום אחוי שטרך אינו מוחה עד ג"ש סב

ד. דרך האבי עזרי בביאור ריעותא דאחוי שטרך סג

ה. גדרי אחוי שטרך וביאו"ד הרמב"ן לגבי קטן סה

ו. ביאור ענין מחאה לדעת הרמב"ן סו

ז. פלוגתת הרמב"ן והריטב"א בגדר תקנת החזקה סז

סימן ז' **שיטות הראשונים בחזקת ג' שנים** סט

א. שיטת היש מפרשים סט

ב. שיטת רבינו גרשום עא

ג. בדעת רשב"ם עב

ד. שיטת הרשב"א עג

סימן ח' **חזקת עבדים** עז

א. דברי הרשב"א שטעמא דעבדים משום שעושין פירות תדיר עז

ב. האם עושין פירות תדיר הוא טעם לבטל חזקת מטלטלין עח

ג. ביאור ענין עושין פירות תדיר עט

ד. בדברי הרמב"ם שכלים העשויין להשאל הוא משום פירות תדיר פא

ה. בדין חזקת שנה או שנתיים פג

ו. בדברי הגר"א שחזקת עבדים משום שהוקשו לקרקעות פה

מילואים **המקורות שכל מיני החזקות יסודן אחד** פז

סימן א'

חזקת ממון ודין המוציא מחבירו עליו הראיה

יסוד דין המע"ה

שוא"ת אינו דווקא בממון דבכל התורה הסברא נותנת שאין לעשות מעשה מספק, וכן הדין בכל מקום שוא"ת עדיף.

והביאור בזה שבממון יש דין מסוים להניח מספק ביד המוחזק, ואי"ז רק דין שלא להכניס עצמינו לבית הספק אלא הוא סברא בדיני ממון מצד זכותו של הנתבע, שזכותו של אדם שלא יוציאו מידו בלא סיבה, וכיון שהחפץ תחת ידו ובעצם אין סיבה להוציא ממנו, הרי"ז מזכויות הבע"ד שלא יפסידו את זכותו בלא ראיה.^א

ובאמת מצינו בכ"ד שדין מוחזק אינו רק שאין מוציאים מתחת ידו מספק, אלא עושים מעשה להניח ביד המוחזק, דהנה ידוע מה שנקט בקונטרס הספיקות (כלל א' אות ה')

א. קיי"ל בכל ספק ממון שמניחים הממון ביד המוחזק, ואמרו בב"ק (דף מ"ו ע"א) זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ומסקינן שם שסברא הוא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא.

והנה בפשוטו יסוד דין המע"ה היינו שמספק אין לעשות מעשה להוציא מיד המוחזק, דמהיכ"ת לעשות מעשה מספק. ולכן אמרי' שסברא הוא ואי"צ קרא, דפשיטא שאין לעשות מעשה מספק. אמנם לפי"ז דין המע"ה הוא דין שב ואל תעשה בלבד, ובדברי הגמ' אין משמע כלל שדין המע"ה הוא רק דין שוא"ת שהרי אמרו "זה כלל גדול בדין" דהיינו בדיני ממונות, ומשמע שהי' כלל מסוים בדיני ממון, והרי דין

א. והנה בגמ' ב"ק (שם ע"ב) מתחילה למדו דין המע"ה מקרא דמי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראה עליהם, ורב אשי דחי הא ל"ל קרא סברא הוא וכו'. אבל רש"י בגיטין דף מ"ח ע"א (ד"ה המוציא) כתב על דין המע"ה "ודאורייתא היא בב"ק מי בעל דברים יגש אליהם". וכ"כ בחי' רבינו יונה בסנהדרין (דף ל"ה ע"א) בדעתו. וכן מצאתי בפי' ראב"ן בשבועות (דף מ"א ע"ב) ובחי' המיוחסים לריטב"א בב"מ (דף ק' ע"א) שהביאו קרא דמי בעל דברים. וכן איתא בירושלמי בסנהדרין (פ"ג ה"ח) שלמדו מקרא דמי בעל דברים, ולא הביאו כלל הסברא דמאן דכאיב (וכן אי' בפסיקתא זוטרותא פ"ר משפטים).

והפנ"י בגיטין שם כתב בדעת רש"י שלעולם עיקר דין המע"ה סברא הוא, ומהקרא ילפי' שאמרי' המע"ה גם במקום רוב. אבל בחי' רבינו יונה שם ביאר בדעת רש"י שנקט שהסוגיא בסנהדרין פליגא על הסוגיא בב"ק, דרב אשי אמר בב"ק ל"ל קרא סברא הוא אבל ר' חנינא בסנהדרין דריש לה מקרא "ולית ליה האי סברא". [ורש"י כתב שילפי' לה מקרא בב"ק וצ"ל שנקט שגם הגמ' בב"ק פליגא ארב אשין]. וכן מבואר בד' הראב"ן והריטב"א שדיברו במקום דליכא רוב וע"כ אין כוונתם לתי' הפנ"י. [והירושלמי והפסיקתא ס"ל כדעת ר' חנינא].

ואי"כ עולה שדעת כמה אמוראים שדין המע"ה בעי קרא ואינו מסברא. ובהכרח שדין המע"ה אינו דין שוא"ת בעלמא אלא נתחדש בזה דין מסוים בממון, שיש זכות לבע"ד שלא יוציאו ממנו ושלא יפסידו זכותו מספק. ודוק.

בדין חזקת מרא קמא, שאינו מדין חזקה דמעיקרא באיסורין אלא מדין מוחזק, והיינו שהמרא קמא נחשב מוחזק בחפץ דכל היכא דאיתיה בי גזא דבעלים איתיה. והרי בדין חזקת מ"ק עושין מעשה להעמיד החפץ ביד המ"ק, שהבהמה נמצאת באגם ובי"ד נזקקין להשיבה לרשות המ"ק.

וכן מצינו בשיטת בית שמאי ששטר העומד ליגבות כגבוי דמי, והיינו שמלוה המוציא שטר על הלוה נחשב מוחזק בחוב, ובכל ספק הנולד בחוב זוכה המלוה מדין מוחזק, והרי הממון ביד הלוה ועושין מעשה להוציא מיד הלוה. ועוד מצינו בדברי התוס' בב"מ (דף צ"ז ע"ב ד"ה לימא) שביארו שיטת סומכוס שממון המוטל בספק חולקין, דס"ל שכיון שאיכא דררא דממונא חשיב כאילו שניהם מוחזקין בו ולכך חולקין. ומבואר בכל זה שדין מוחזק הוא דין חיובי שבי"ד נזקקין להעמיד הממון ביד המוחזק.

והביאור בזה שדין מוחזק אינו רק מה שמחזיק את הממון תחת ידו, ויש דין שלא להוציא מרשותו ותפיסתו. אלא דין מוחזק היינו שהוא מוחזק לבעל הממון, והממון בחזקת שלו, ואף אם עתה אין הממון תחת ידו מ"מ כל שהוא מוחזק אצלינו לבעל הממון הרי

הממון בחזקתו, ואם נניח הממון ביד חבירו חשיב הוצאה ממנו משום שמוציאין הממון מחזקתו. ודין המע"ה אינו רק שלא להוציא מתפיסתו אלא שלא להוציא מחזקתו, ועושים מעשה להשיב לו הממון כדי שלא יהא הוצאה מחזקתו.² [ובזה חידש הקונה"ס שמ"ק נחשב מוחזק דהממון עדיין בחזקת שלו, ושיטת ב"ש שע"י שטר נעשה החוב בחזקתו].

דין "מוחזק" ודין "תפוס"

ב. ויסוד זה מבואר בדברי הראשונים סופ"ק דכתובות בהא דאמרו שם תינוק הנמצא בעיר שרובה עכו"ם הריהו כגוי לכל דבריו וחייב בנזיקין כעכו"ם, והקשו הראשונים איך מחייבין אותו הרי קיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב, וכתב הרמב"ן שהא דאין הולכין בממון אחר הרוב היינו משום שאמרי' אוקי ממונא בחזקת מריה, אבל גוי "לית ליה חזקה דממונא דנימא אוקי ממונא בחזקת מריה". וכ"כ הרשב"א והרא"ה והתורא"ש שם. והיינו שיסודו הראשונים שלגוי אין דין חזקת ממון.

אמנם הרי הדבר פשוט שבספק השקול אין מוציאין מידו וכמבואר שם שבמחצה על מחצה פטור, וע"כ אין כוונת הראשונים שבגוי ליכא דין המע"ה כלל, אלא כוונתם רק שלגוי אין דין "מוחזק" והיינו שאין הממון

ב. וזה בפשוטו הטעם של"מ תפיסה ממוחזק כדקיי"ל תקפו כהן מוציאין מידו, [וכן הדין פשוט שאם התובע הזיק את החפץ או נהנה בו מחובל לשלם לנתבע ואע"פ שהי' ספיקא מוציאין ממון מיד התובע לשלם לנתבע]. דאם דין מוחזק הוא רק שאין להוציא מתפיסתו הרי עתה השני הוא התפוס. ובפשוטו הביאור שדין מוחזק הוא שהחפץ בחזקת שלו ואין להוציא מחזקתו, וגם לאחר שחבירו תפס ממנו עדיין החפץ בחזקת של הראשון כיון שבשעה ראשונה היה תחת ידו, ועושין מעשה להניח בידו. וכן פרש"י (ב"מ דף ו' ע"ב ד"ה לעולם) בטעמא דתקפו כהן מוציאין וז"ל "בחזקת ישראל הן ולעולם הכהן קרוי מוציא מחבירו", והיינו שגם לאחר התפיסה עדיין חשיב מוציא.

ידו, ואין כאן הפסד זכות בעצם אלא רק שאין להוציא הממון מתח"י.

פ'לוגתת הקצוה"ח והנתייה"מ בדין חזקת ממון

ג. **אבל** הקצוה"ח (סי' ר"פ ובשמעתתא ד' פכ"ד) נקט שדין מוחזק אינו רק שלא להוציא מחזקתו מספק, אלא דין מוחזק הוא "חזקת ממון" דיש חזקה המכרעת שהממון של המוחזק, וכעין חזקה דמעיקרא המכרעת באיסורין. ויעו"ש שהקשה לפי"ז למה אין הולכין בממון אחר הרוב הרי קיי"ל רובא וחזקה רובא עדיף. וכן מבואר בדברי הקצוה"ח בסי' נ"ט סק"א שנקט שחזקת ממון מצטרפת לברי ושמא, כשם שחזקת הגוף מצטרפת. ובשמעתתא א' פכ"א השווה חזקת ממון לחזקת איסור לענין ספק ספיקא נגד חזקה.

ובקצוה"ח סי' ל"ד סק"ה נקט שחזקת ממון מצטרפת לעשות תרתי לריעותא, והיינו שהיכא דאיכא חזקה אחרת עם החזקת ממון יש לזה דין תרתי לרעותא ומהני להכריע נגד חזקה אחרת. והנתייה"מ שם (סקט"ו) נחלק עליו וז"ל שחזקת ממון לאו חזקה המבררת הוא רק שאין יכולין להוציא מיד המוחזק בלא ראייה מטעם סברא או מקרא כמבואר בב"ק, עכ"ל. אך הקצוה"ח נקט שחזקת ממון היא חזקה המבררת.

וכן נחלקו בזה בסי' ע"ה, שהקצוה"ח (סק"א) כתב שחזקת ממון היא חזקה המכרעת, והנתייה"מ (סק"ד) נחלק עליו וז"ל וליתא דהנה יש ב' מיני חזקות, א' חזקה המבררת את האמת

בחזקתו. ועולה מדברי הראשונים שיש ב' הלכות בדין המע"ה, דין מוחזק דהיינו שהממון בחזקת שלו וזהו שאמרו "אוקי ממונא בחזקת מריה", ודין "תפוס" שאף אם אין הממון בחזקת שלו מ"מ עצם הדבר שבפועל הממון תחת ידו ובתפיסתו, אין להוציא ממנו בספק. [ויסודו הראשונים שהדין שאין הולכין בממון אחר הרוב הוא דווקא במוחזק, שרוב ל"מ להוציא ממון מחזקתו].

וב"כ להדיא בשו"ת הגרע"א (קמא סי' קל"ו) שאף במקום שאין דין מוחזק [כגון בספיקא דתרי ותרין] מ"מ מספק אין עושין מעשה להוציא מיד התפוס וז"ל דל חזקה מהכא מ"מ מספק אין מוציאין מהמוחזק כמו בכל ספק ממון בדליכא חזקת ממון כו' דבספק אין עושין מעשה להוציא מיד המוחזק, עכ"ל. וכ"כ בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' קע"ג).

ואמנם ודאי גם דין תפוס שאינו אלא שלא להוציא מידו מספק, אי"ז דין שוא"ת גרידא, שהרי דין המע"ה הוא אותו דין בין בתפוס ובין במוחזק, וכשם שבמוחזק דין המע"ה הוא דין מסוים בממון כך בתפוס הוא דין בהלכות ממון. והביאור בזה הוא כש"נ לעיל שבממון יש סברא מסויימת שאין להוציא מספק, משום שזכותו של הבע"ד הוא שלא יפסידו את זכותו מספק בלא סיבה. וא"כ יסוד הדין בשניהם הוא שוה שאין להוציא מאדם ולהפסידו מספק בלא ראייה, אלא שדין מוחזק עדיף מדין תפוס משום שמוחזק הוי הוצאה טפי, שהממון בחזקת שלו ומוציאין מחזקתו, אבל בתפוס אין בעצם כל סיבה להחזיק שהממון שלו אלא אלא שבמקרה הממון שוכן תחת

כעדים כמו חזקת הגוף כו' דנלמד מקרא, משא"כ חזקת ממון דאינו מברר האמת ולא נלמד מקרא רק מסברא, עכ"ל. ובמשובב נתיבות שם השיב עליו וז"ל מה לי אם מחמת סברא או לא כולם מרועה אחד ניתנו, ולא יאמר הלכה זו נאה, וכולם פסק דין המה. (וע"ע בתשו' מהנתיבה"מ שהובא בשו"ת חמד"ש או"ח סי' ב' ובאהע"ז סי' כ"ד ששנה דבריו).

ובקונטרס הספיקות (כלל א' אות ו') הביא מחכמי דורו ליישב קושיית מהר"י בסאן שהקשה למה ספק ממון אינו אסור משום ספק גזל, ותרצו שכשם שבספק איסור הולכין אחר חזקה אפי' להקל כך בכל ספק ממון איכא חזקה להתירא והיא חזקת ממון.¹ והקונה"ס כתב ע"ז וז"ל ובעניתי לא נכנסו דבריהם לאזני כו' דחזקת ממון לחוד בלי חזקת מ"ק ודאי חזקה שאינה מכרעת היא דלאו מקרא ילפינן לה, ואין לה ענין לחזקה קמייתא דאיסורי עכ"ל. וא"כ הקונה"ס וחכמי דורו נחלקו בפלוגתת הקצוה"ח והנתיבה"מ.

אמנם מצינו להרבה מגדולי האחרונים שנקטו שחזקת ממון היא חזקה המכרעת וכד' הקצוה"ח: בחי' מהרי"ט בכתובות (דף ע"ה ע"ב ד"ה א"ר) נקט להדיא שחזקת ממון

מצטרפת לתרתי לריעותא כדברי הקצוה"ח, וכ"כ המחנה אפרים (הל' אישות סי' ג') והמקנה (קידושין דף ע"ט ע"ב) והשער משפט (סי' רצ"ה סק"ב) [וכן נראה בד' הפנ"י בכתובות (דף י"ב ע"ב ד"ה ולולי)]. והגרע"א (קמא סי' ק"ו ותניא סי' ק"ג) דן לומר שהטעם שאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום סמוך מיעוטא לחזקת ממון. וכע"ז דן מהרי"ט אלגאזי הל' בכורות (פ"ג אות מ'). והפמ"ג בגינת ורדים (כלל ל"ב) הקשה כקושיית הקצוה"ח למה אין הולכין בממון אחר הרוב הרי רובא וחזקה רובא עדיף, הרי שנקט שהי הכרעת חזקה.

וידוע שכן ביאר החת"ס באר היטב (חור"מ סי' ס"ז) וז"ל הנה חזקת ממון הוי חזקה כעין כאן נמצא כאן היה הממון ואין יכולת להוציא מידו, והוא כעין חזקה דילפי' מבית המנוגע דמוקמי' כל דבר בחזקה שהוא עכ"ל. הרי שדימה להדיא לחזקה דמעיקרא שילפי' מבית המנוגע, וחזקת ממון היא חזקה המכרעת את הספק ונקטינן שהממון שלו. [והחת"ס מסיים שם וז"ל 'ובמקום אחר ביארתי שחזקת ממון גרוע מזו'. והוא באהע"ז סי' פ' ששם נקט שחזקת ממון אינה חזקת המבררת אלא רק שאין להוציא מספק].

1. בעיקר תירוצם של חכמי דורו שהטעם שבספק מון אין איסור גזל הוא משום שיש הכרעת חזקת ממון, לכאור' ילה"ק טובא שהרי בדין תפוס ליכא הכרעת חזקת ממון וכמש"כ הראשונים שעכו"ם אין לו חזקת ממון ומ"מ מספק אין מוציאין מידו, ולמה אין לו איסור משום ספק גזל. ובאמת ילה"ק עוד בשאר משפטי הממון שזוכין על ידיהם בממון כגון באיני יודע אם פרעתיך וכן בדין מתוך שאין יכול לישבע משלם, והרי דינים אלו אינם הכרעת חזקה אלא דינים במשפטי הממון, והיאך מותר לו איסור גזל. [והיכא שהתובע טוען טענת ברי לא קשיא שהרי טוען שבי לו שליכא איסור. אבל בדין משואיל"מ איכא גוויי שזוכה אף בטענת שמא, וגם בדין א"י אם פרעתיך לכמה שיטות יש אופנים שזוכה בטענת שמא].

מקורות בראשונים שחזקת ממון היא חזקה המכרעת

ד. ובאמת מצינו בדברי הראשונים במקומות רבים מאוד מקורות וראיות ברורות שדין חזקת ממון הוא חזקה המכרעת שהממון של המוחזק,¹ ונבאר בזה המקורות העיקריים:

א. התוס' בב"ק דף כ"ז ע"ב (ד"ה קמ"ל) כתבו שהטעם שאין הולכין בממון אחר הרוב הוא "דבממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא", ומשמע שכוונתם לדין סמוך מיעוטא לחזקה. וכן נקט הגרע"א בדעתם (הו"ד לעיל). וכן מפורש בתוס' הרא"ש המובא בשטמ"ק בב"ב (דף צ"ב ע"א) שהקשה מ"ט דרב שהולכין בממון אחר הרוב נימא סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא. וכע"ז כתב בע"ב שם. ומבואר להדיא שחזקת ממון היא חזקה המכרעת ומצטרפת למיעוט נגד הכרעת הרוב.

ב. הרמב"ן במלחמות בכתובות (דף כ"ב ע"א) דן אם חזקה דמעיקרא מהניא להוציא ממון [כגון חזקת כשרות דעד], וכתב הרמב"ן

וז"ל דאע"ג דאיכא לאוקמי אחזקה, חזקה דממונא עדיפא, דא"נ שקולין נינהו לא עבדינן עובדא לאפוקי ממוןא מחזקת מריה, עכ"ל. (וכע"ז כתב בחידושים שם) וכ"כ הר"ן. והמאירי שם כתב וז"ל "מ"מ חזקה נגד חזקה היא ואין מגבין בה". ומבואר בדבריהם שבחזקה דמעיקרא נגד חזקת ממון חשיב חזקה נגד חזקה וי"ל ש"שקולין נינהו" ורק אין עושין עובדא מספק. ומבואר א"כ להדיא שהי חזקה המכרעת השקולה לחזקה דמעיקרא.

וכיוצא בזה כתב להדיא התורא"ש בכתובות דף ל"ו ע"ב (ד"ה עד) וז"ל אע"ג דאיכא למימר העמד אשה על חזקתה הא איכא חזקת ממון דקיימא כנגדה וכיון דספק הוא והדבר שקול מספיקא לא מפקינן ממוןא, עכ"ל. ומבואר להדיא שחזקת ממון שקולה כחזקה דמעיקרא ומכרעת כנגדה.

ג. התוריי"ד בקידושין (דף ע"ט ע"ב) כתב להדיא שחזקת ממון מצטרפת עם חזקה דהשתא לעשות תרתי לריעותא. והוא כדברי הקצוה"ח וגדולי האחרונים דלעיל שחזקת ממון מצטרפת לתרתי לריעותא ומבואר שהיא חזקה המכרעת.

ד. וכן מורים לשונות הראשונים בכל דוכתא, לשון רש"י בכתובות דף ע"ה ע"ב (ד"ה לא) בהא דר' יהושע לא אזיל בתר חזקת הגוף משום "שחזקת ממון עומדת לנגדה להכחישה". ובקידושין דף ע"ט ע"ב (ד"ה התם) ז"ל "העמד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה". ובב"מ דף ק"ב ע"ב (ד"ה התם) ז"ל אין לנו כח להוציא מידו "העמד דבר על חזקתו". ולשון התוס' בב"ב דף קל"ה ע"א (ד"ה אביי) בהא דאין הולכין בממון אחר הרוב "דאזלינן בתר חזקה אפי' כנגד רובא". וכן לשון הרמ"ה ב"ב צ"ב ע"א "דרובא וחזקה חזקה עדיפא לאוקומיה ממוןא בחזקת מריה". ולשון התוריי"ד שם (בע"ב) "דרובא וחזקה דממונא, חזקה עדיפא". ול' הרשב"א ב"ב כ"ג ע"ב "אבל בממונא לא אזלי בתר רובא אלא בתר חזקה". [וכ"כ בשו"ת הרא"ם סי' ט"ז "דגבי ממוןא חזקה עדיפא מרובא". ול' הלבוש חו"מ סי' רל"ב סכ"ג "דרובא וחזקה אזלי בתר חזקה"]. וכן מבואר בדברי הרא"ש פ"ק דכתובות סי' י"ח בכל דבריו שחזקת ממון יש לה דין חזקה. ובאמת הוא פשוט לשון הגמ' בכתובות ע"ה ע"ב שקרי ליה "חזקה דממונא".

ומצינו עוד כע"ז בריטב"א בכתובות (דף י' ע"א ד"ה חזקה) גבי האומר פתח פתוח שאין נאמן ליפטר מכתובה משום שיש כנגדו רוב וחזקה דרוב נשים בתולות נישאות וחזקת הגוף דבתולה. אבל היכן דאיכא חזקה אין אדם טורח בסעודה כו' מהני, משום שיש לו תרי חזקות ליפטר, חזקה א"א טורח וחזקה דממונא. וז"ל הריטב"א "אבל השתא דמסייע ליה תרי חזקי חזקה דממונא וחזקה דא"א טורח כו' איהו מהימן". ומבואר שחזקת ממון מצטרפת להיות ב' חזקות.

ד. התור"י דבב"ב (דף צ"ב ע"ב) כתב שהא דאמר שמואל כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא, אין פתורנו כמו שפי' רשב"ם שבאיסורא אזלי' בתר רובא כגון ט' חנויות, שהרי בגוונא דט' חנויות גם בממון הולכין אחר הרוב כיון שאינו נגד מוחזק, ואין חילוק בזה בין איסורא לממונא. אלא החילוק הוא כשהרוב נגד חזקה, שבזה באיסורין הולכין אחר הרוב נגד החזקה^ה ובממונא אין הולכין אחר הרוב להוציא ממון מחזקתו. [ולשון התור"י לעיל שם "דרובא וחזקה דממונא, חזקה עדיפא"]. ומבואר להדיא שדין מוחזק שוה לדין חזקה דמעיקרא באיסורין, דיש חזקה המכרעת שהממון שלו, ובזה חידש שמואל שלענין רוב חלוק דין ממון מדין איסורין ובממון ל"מ רוב נגד החזקה.

ה. לשון הבעל המאור בכתובות (דף ט"ז ע"א) גבי הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים חזקה דממונא מרעא ליה לדיבורא דידה כי היכי דמרעא ליה לשחיטה חזקת איסור שהבהמה עומדת בה בחייה עכ"ל. והשווה להדיא חזקת ממון לחזקת איסור.

ו. הרשב"א בב"ב (דף צ"ג ע"א) הביא בשם הראב"ד שהקשה בהא דאמרו שם גמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו, ודעת ר' אחא שמוציאין ממון ע"פ חזקה זו, והקשה הראב"ד היאך מוציאין ממון מבעל הגמל ע"פ חזקה, הרי אית ליה חזקה דממונא "ומאי אולמיה האי מהאי". והיינו דנגד חזקת גמל האוחז המחייבת יש הכרעת חזקת ממון לפטור.

ז. בב"ב דף כ"ג ע"ב אמר ר' חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב. וכתב הרשב"א ע"ז וז"ל "ודווקא באיסורא אבל ממונא לא אזלינן בתר רובא אלא בתר חזקה דקיי"ל כשמואל עכ"ל. ולכא' דברי הרשב"א מופלאים מאוד מה ענין הנידון אם הולכין בממון אחר הרוב, לנידון אם ברוב וקרוב הולכין אחר הרוב, ומה הכניס כאן הא דדווקא באיסורא אבל בממונא אין הולכין אחר הרוב. והוא פלא.

וביותר איתא להלן שם (דף כ"ד ע"א) שדנו בגמ' לומר בדעת רב שס"ל שרוב

ה. התור"י דכתב שם שבאיסורין הולכין אחר רוב נגד חזקה כגון דבר שהיה בחזקת איסור ונתערב ברוב היתר דבטל ברוב. ולכא' ביאור דבריו שדין ביטול ברוב יסודו בדין הלך אחר הרוב [כמש"כ הראשונים שילפי' מאחרי רבים להטות], וכמו שנקט התור"י עצמו שם שיכול לאכול רק חתיכה א' מתוך התערובת או ג' בני אדם יאכלו את שלשתן, אבל אדם א' את הכל אסור.

לדין נסכא דר' אבא, והרי נסכא דר' אבא אינו דין מוחזק גרידא בספיקות אלא הוא דין חזקה מה שתחת יד אדם שלו, וזו ודאי חזקה המכרעת [והרשב"א עצמו בתשובה (ח"ג סי' קל"ד) דימה חזקה משתח"א שלו לחזקה אין אדם פורע תו"ז לענין מיגו נגד חזקה, ונקט הרשב"א של"מ מיגו נגד חזקה זו] ויתבאר בארוכה להלן סי' ב'. וא"כ מה דימה תקפו כהן לדין נסכא דר"א. וע"כ שלענין הא דל"מ תפיסה יסוד שניהם שוה, שיש חזקה המכרעת שהממון שלו ולכן ל"מ לתפוס מידו.

ט. הרמב"ן בב"מ (דף ו' ע"א) כתב שבספיקא דתרי ותרי מהני תפיסה מיד המוחזק אף למ"ד תקפו כהן מוציאין מידו, משום שקיי"ל תרי ותרי ספיקא דאורייתא ולא אמרי' אוקי מילתא אחזקה. וכ"כ הרשב"א שם. [ולשון הרמב"ן שלא אמרי' אוקי מילתא אחזקה דמרא קמא אך מדברי הרמב"ן שם מבואר להדיא שאין כוונתו לחזקת מ"ק אלא לחזקת ממון וקרי לה חזקת מ"ק]. ומבואר שכשם שלא אמרי' חזקה דמעיקרא בתו"ת כך ל"מ חזקת ממון בתו"ת וע"כ שדין מוחזק הוא חזקה המכרעת. [וכן נקט הגרע"א קמא סי' קל"ו ובדו"ח כתובות דף כ' ע"ב שבתו"ת אין מעמידים ביד המוחזק].

י. הר"ן בקידושין דן אם בספיקא דדינא הולכים אחר חזקה דמעיקרא, וכתב הר"ן להוכיח מדין חזקת ממון וז"ל דמאי שנא מכל תיקו דממונא דאמרי' ביה העמד ממון על חזקתו והסכימו בו כל גדולי האחרונים שאפי' תקפו תובע מוציאין אותו מידו, עכ"ל. והיינו שכשם שבתיקו דממונא דהוא ספיקא דדינא

וקרוב אין הולכין אחר הרוב אלא אחר הקרוב, והקשה הרשב"א איך אפ"ל כן והא רב ס"ל שאפי' בממון הולכין אחר הרוב, ואיך אפ"ל שברוב וקרוב אין הולכין אחר הרוב. ומסיק שם הרשב"א שבאמת לרב בודאי רוב עדיף מקרוב ולעולם הולכין אחר הרוב. ולכאור' הדברים מופלאים מאוד מה ענין זה אצל זה, והרי הנידון ברוב וקרוב הוא איזו הכרעה עדיפה הכרעת הרוב או הכרעת הקרוב, ומאי שייטא לנידון אם הולכין בממון אחר הרוב.

ולכאור' מבואר בדברי הרשב"א שהנידון אם הולכין בממון אחר הרוב הוא משום שנגד הרוב איכא הכרעת חזקת ממון, ולשמואל ל"מ רוב נגד הכרעת חזקת ממון, והרשב"א דימה הכרעת חזקת ממון להכרעת קרוב לענין לעמוד נגד הרוב. ולכן כ' הרשב"א דהא דרוב עדיף מהכרעת קרוב היינו דווקא באיסורא אבל בהל' ממונא אינו עדיף מהכרעת חזקת ממון דקיי"ל כשמואל. ובדעת רב שמהני רוב נגד הכרעת חזקת ממון נקט הרשב"א שבהכרח יועיל רוב גם נגד הכרעת קרוב. [ועדיין צריך להבין במה דמי הכרעת קרוב להכרעת חזקת ממון דווקא, (ואולי נקט הרשב"א שמבואר בדעת רב שרוב עדיף מכל הכרעות ולעולם אזלי' בתר רובא). ועי' להלן].

ח. הרשב"א בכתובות (דף ט"ז ע"ב) כתב בהא דל"מ תפיסה ממוחזק וז"ל דכל מאי דאית ברשותיה דאיניש בידידיה מחזקינן ליה והיינו נסכא דרבי אבא, וכן נמי תקפו כהן דאמרו שמוציאין אותו מידו, עכ"ל. והנה לשון הרשב"א הוא "שבדידיה מחזקינן ליה" אך מלבד זאת הרי הרשב"א דימה דין תקפו כהן

מן הבית כו', ומשום כך דין הוא דאיכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה כנגדה, "דכמו כן אין לנו לבדות השתנות הממון מיד בעליו כי אם באשר יוכרח", עכ"ל. הרי ביאר להדיא שיסוד חזקת ממון הוא מאותו יסוד של חזקת הגוף, שכשם שאין לבדות השתנות הדבר ממה שהיה כך אין לבדות השתנות הממון מיד בעליו.

ביאור ענין חזקת ממון

ה. ואמנם עיקר הדבר לכאן צ"ב רב, איזו חזקה המכרעת יש כאן, ומהיכ"ת להכריע בתורת ודאי שהממון שלו. וביותר צ"ב שבראשונים נראה שדימו חזקת ממון לחזקה דמעיקרא ממש, וכמש"כ הרמב"ן והר"ן בכתובות והתורא"ש שם שחזקה דמעיקרא שקולה כחזקת ממון ומספק אין עושים מעשה להוציא. והמהרי"ק השווה להדיא לחזקה דילפי' מבית המנוגע (וכ"כ החת"ס הנ"ל), וביאר המהרי"ק "דכשם שאין לבדות השתנות הדבר ממה שהיה כך אין לבדות השתנות הממון מיד בעליו", ולכאן הוא תימה מאי שייטא לחזקה דמעיקרא הרי כאן אין באים לומר שנעשה שינוי ממה שהיה מעיקרא אלא זה גופא הספק מי הבעלים מעיקרא, ומה יש בכך שהממון נמצא תחת ידו.¹

והביאור בזה וכמו שכבר ביארו, שעיקר דין חזקה אין יסודו שלא לחדש שאירע שינוי ממה שהיה מתחילה, ומהיכ"ת להסתפק שנשתנה. אלא יסוד דין חזקה הוא "להחזיק"

מעמידים הממון ביד המוחזק, כך יש לילך אחר חזקה דמעיקרא באיסורים. ומוכח להדיא שדין מוחזק הוא הכרעת חזקה.

יא. **התרומת** הדשן סי' שמ"ט הקשה בהא דאין הולכין בממון אחר הרוב, והרי קיי"ל בכל התורה רובא וחזקה רובא עדיף, וא"כ למה רוב ל"מ נגד חזקת ממון. והביאו הקצוה"ח הנ"ל סי' ר"פ. ומבואר להדיא שדין מוחזק הוא הכרעת חזקת ממון ונקט התורה"ד שההוא שוה ממש לדין חזקה דמעיקרא ושייך בו הכלל שרובא וחזקה רובא עדיף.

יב. **בביאור** הגר"א (חו"מ סי' צ"א סק"י) ביאר הא דברי ושמא בצירוף חזקה מהני להוציא ממון וז"ל דברי ושמא ברי עדיף, אלא משום דאיכא חזקה דממונא לאידך, משא"כ אם חזקה ג"כ לאידך, עכ"ד הקצרים. וכוונתו שבעצם ברי ושמא ברי עדיף, אלא שיש לנתבע חזקה דממונא ול"מ בו"ש להוציא מחזקת ממון. אבל במקום שיש חזקה ג"כ לתובע הריהי עומדת נגד החזקת ממון, וממילא הדר דינא שברי ושמא ברי עדיף. ומבואר להדיא שחזקת ממון היא חזקה המכרעת, ואם יש חזקה אחרת העומדת כנגדה מהניא להכחישה.

יג. **וזכינו** שנתפרשו הדברים באר היטב בדברי המהרי"ק (שורש ע"ב) וז"ל פשיטא דחזקת ממון מהני כנגד חזקת הגוף כו' דאין אלא מטעם דאין לנו לבדות הנולד וההשתנות אלא משעת ראותנו אותו, וכדילפי' לה מדכתיב ויצא הכהן

¹. ועוד יש להעיר שהרשב"א בשם הראב"ד כתב שחזקת ממון שוה לחזקת גמל האוחז בין הגמלים "דמאי אולמיה האי מהאי" והרי שם הוי חזקת אנן סהדי ולכאן הוא סותר לד' הראשונים שהשוו לחזקה דמעיקרא. ובד' הרשב"א בסוגיא דרוב וקרוב מבואר שהשווה חזקת ממון להכרעת קרוב וכ"ז צ"ב.

בספיקות כפי איך שהדבר המוחזק אצלינו, וענין חזקה דמעיקרא הוא שהדבר עכשיו מוחזק אצלינו כמו שהיה מתחילה וזהו הסתמא דמילתא לפנינו, דכל דבר הוא בחזקת כמות שהיה מתחילה כל זמן שלא ראינו להדיא שנשתנה. [ומבית המנוגע ילפי' שאולי' בתר חזקה זאת ויש לנקוט בספיקות כפי מה שמוחזק אצלינו].

וממילא דין חזקה אינו דווקא בחזקה דמעיקרא, אלא לעולם יש לנקוט בספיקות כפי איך שהדבר מוחזק אצלינו, וחזקה דמעיקרא הוא אופן אחד שעל ידו הדבר מוחזק אצלינו. ומעתה זהו גם ענין חזקת ממון, שהמחזיק ממון תחת ידו במקום ספק הוא מוחזק לפנינו שהממון שלו. ואע"פ שאין עדיפות בסברא לומר שהממון שלו אך מ"מ זהו הפשטות והסתמא לפנינו שדרך בעלים להחזיק ממון תחת ידיו, ויש לזה תורת חזקה המורה שהממון שלו.

וכן ביאר החזו"א בלשונו הזהב (יו"ד סי' קט"ו) שיסוד החזקה הוא לילך כפי ראיית העין הפשוטה וז"ל שאין החזקה לעולם עד שהדבר כמקדם, אלא אחרי שאין ודאי מוחלט להאדם כ"א שלא יסיר עיניו, הנה מתחילה ניתנו חוקי ה' ותפקידם ע"פ החזקה שהשאירה לו העין בראייתו המוקדמת ולא ישונה מצוותו עד שיראה את הפכו כו', אבל עליו להחזיק את המצב הראשון בראייתו הראשונה עד שראה הפכו, עכ"ל.

ויתירה מזאת מבואר במקומות רבים מאוד בדברי רבותינו שגם שאר חזקות

שבתורה הם מאותו יסוד של חזקה דמעיקרא, וכמש"כ המבי"ט ז"ל בקרית ספר בהרבה מקומות שכל מיני החזקות ילפי' מבית המנוגע, עי' בפ"ד מהל' אישות שכ' שחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ילפי' מבית המנוגע, ובפ"ב שם כ' שחזקה אין גומא בלא שער ילפי' מבית המנוגע, וע"ע בפ"א מהל' איסור"ב שכ' שדין הוחזקה נידה בשכנותיה ילפי' מבית המנוגע וכ"כ בפ"כ שם. וכ"כ במקומות רבים מאוד. וביותר הגדיל וכתב בפ"ג מהל' שקלים שגם דין הכרעת קרוב ילפי' מבית המנוגע והוי מדין חזקה "דחזקה מן הקרוב הם".

וכד' המבי"ט איתא להדיא בשו"ת רדב"ז (ח"ד סי' רמ"ה - אלף שט"ז) שדין סוקלין על החזקות דהוחזקה נידה בשכנותיה ילפי' מבית המנוגע. וכן מבואר בבית שמואל (אהע"ז סי' י"ט) שהביא ד' הרמב"ם שיליף לדין סוקלים על החזקות ממכה אביו ואמו והקשה הב"ש א"כ ל"ל קרא דבית המנוגע נילף דין חזקה מהתם. וע"ע בנוב"י (יו"ד סי' נ"ה) שחזקת אורח בזמנו בא דווסתות ילפי' מבית המנוגע. וכבר נמצא הדבר בס' יחסי תנאים ואמוראים לא' הראשונים (ר"י בר קלונימוס רבו של הרוקח - ערך חייא בר רב) שכתב שחזקת ג' פעמים ילפי' מבית המנוגע, וכ"כ בדין סוקלים על החזקות.

והמבואר מכל זה שכל החזקות יסודן אחד, וגם חזקת אנן סהדי אין יסודה בירור וידיעת האמת, אלא שכיון שדרך בנ"א שאינם פורעים תוך הזמן וכדו' ממילא הפשטות היא שאדם זה לא פרע תוך זמנו, וכן הדבר מוחזק לן שלא פרע תו"ז. ומבית המנוגע ילפי'

התמיהה למאי בעי לדין המע"ה

ו. והנה נתבאר בכל הנך ראשונים ואחרונים במקורות ברורים שדין מוחזק הוא דין הכרעה, דחזקת ממון מכרעת שהממון שלו. אך לכאור' קשיא טובא בזה שהרי בגמ' בב"ק אמרו שהטעם שמניחים ביד המוחזק הוא משום זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה, ואמרו ע"ז שסברא הוא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא. והרי הסברא דמאן דכאיב אינה דין הכרעה חיובי שהממון שלו, אלא רק שאין להוציא מספק. ואם במוחזק יש הכרעת חזקה שהממון שלו למאי בעי לדין המע"ה.

ובפשוטו היה אפ"ל שבאמת במקום שהוא מוחזק אי"צ לדין המע"ה, [ואמנם יש גם דין המע"ה אך אי"צ לזה], אלא שהרי יסדו הראשונים שמלבד דין מוחזק יש גם דין תפוס וכש"נ לעיל, דגם היכא שאינו מוחזק כבעל הממון מ"מ א"א להוציא מתפיסתו בלא ראייה, ולזה בעי לדין המע"ה דבתפוס אין חזקה שהממון שלו וליכא אלא דין המע"ה שאין להוציא מספק בלא ראייה.

אבל בסוגיא בב"ק שם מבואר להדיא שגם במוחזק בעי לדין המע"ה, ועיקר דין המע"ה נאמר שם לגבי מוחזק, שהרי בגמ' שם אמרו שכלל גדול בדין בא לאשמועי' שאפי' במקום רוב אין מוציאין מיד המוחזק, וכן לאשמועי' שאפי' ברי ושמא ל"מ להוציא ממוחזק. והרי הא דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא דווקא בדין מוחזק וכש"כ הראשונים שבתפוס גרידא הולכין אחר הרוב. וכמו"כ הא

שיש לנו להעמיד כל דבר על חזקתו שהוא מוחזק אצלינו ולא לחדש. וכן הוא בשאר מיני חזקות כגון חזקת ג"פ ודין סוקלין על החזקות ואפי' דין הכרעת קרוב. ויסוד זה מוכח עוד במקומות רבים מאוד בד' הראשונים והאחרונים ואכ"מ, ויתבארו המקורות בעז"ה במילואים בסוף הקונטרס.

ולפי"ז יש לבאר דברי הרשב"א שנקט שהכרעת חזקת ממון שווה לדין הלך אחר הקרוב בדווקא. וכבר מבואר בד' המבי"ט שגם הכרעת קרוב היא מפרשת חזקה דחזקתו מן הקרוב בא. אלא שבד' הרשב"א נראה מבואר שהכרעת קרוב דמיא להכרעת חזקת ממון טפי משאר מיני החזקות. וביאור הדבר נראה דאף שכל החזקות יסודן אחד שהוא להחזיק כפי מה שמוחזק לן, מ"מ יש כמה דרכים השונות זמ"ז שעל ידן נעשה הדבר מוחזק לן, כגון בחזקה דמעיקרא שהוא מכח מה שהיה מעיקרא, ובחזקת אנן סהדי הוא מכח הסברא.

ובזה נקט הרשב"א שיש להשוות חזקת ממון לחזקת קרוב. והביאור שיסוד החזקה בחזקת ממון הוא מכח המצב שהחפץ נמצא בו לפנינו, שכיון שהחפץ נמצא תח"י של אדם זה הוא נראה לפנינו כבעליו. וכלשון החת"ס שכתב שאמרי' בזה "כאן נמצא וכאן היה". ונקט הרשב"א שזה דמי לחזקת קרוב, שיסוד החזקה בקרוב הוא ג"כ מחמת המצב של הדבר לפנינו, שכיון שהוא קרוב לזה נראין הדברים בסתמא שהוא בא מזה. [ובאמת מצינו בל' הרמב"ן בב"ב שם שכ' לענין דין קרוב "כאן נמצא כאן היה"]. ודוק.

דבו"ש ל"מ להוציא ממון כתב הגר"א שהוא משום דאיכא חזקה דממונא. וא"כ מבואר להדיא שגם מוחזק הוא מדין המע"ה.

והנה השמעתתא (ש"ד פכ"ד) הקשה למה אין הולכין במון אחר הרוב הרי רובא וחזקה רובא עדיף, ותי' הש"ש דהא דרוב עדיף מחזקה היינו משום דרוב הוא השתא לפנינו הרוב אבל חזקה אינו אלא חזקה דמעיקרא שהיה מעיקרא כך. אבל חזקת ממון היא ג"כ השתא לפנינו שהוא מוחזק עכשיו בממון, וזה הוי כמו רוב. והיינו שכל חזקה דמעיקרא אין לפנינו עכשיו את המצב שמחזיק את הדבר, אלא הוא מוחזק מכח מה שהיה מקודם. אבל בחזקת ממון שהיא מכח מה שהממון תחת ידו, הרי המצב הזה עכשיו לפנינו.

ומסיים הש"ש וז"ל וחזקת ממון שהוא נמי עכשיו מוחזק בממון הוי כמו רוב, ואין מוציאין ממון מחזקת בעלים שהוא מוחזק עכשיו ע"י רובא. עכ"ד. ונראה בדבריו שנקט שחזקת ממון שקולה כמו רוב, דכל מה שרוב עדיף מחזקה הוא משום שרוב השתא לפנינו וחזקה אינה אלא מכח המעיקרא, אבל חזקת ממון שהיא ג"כ השתא לפנינו היא שקולה כרוב. והא דאין מוציאין הממון הוא משום

שבספק השקול לא מפקינן ממונא מספיקא.^א וא"כ לדבריו מיושב היטב הא דבעי' לדין המע"ה במקום רוב, דהא דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום שהחזקת ממון שקולה כנגד הרוב והדר דינא דהמע"ה.^ב

אבל עדיין קשה למה בעי' בברי ושמא לדין המע"ה, דלכאור' בבו"ש לא שייך לומר שהם שקולים כנגד החזקת ממון שהרי ברי אינו דין הכרעה אלא זכיה בהלכות טענות. וא"כ הא דל"מ בו"ש להוציא ממוחזק הוא משום של"מ נגד הכרעת חזקת ממון, ואי"צ לדין המע"ה.

ובעיקר יסוד הש"ש שחזקת ממון עדיפא מחזקה דמעיקרא משום שחזקת ממון קיימא השתא, כבר הובא לעיל מדברי הרמב"ן והר"ן והמאירי בכתובות (דף כ"א ע"ב) והתורא"ש שם (דף ל"ו ע"ב) שכתבו שחזקת ממון שקולה לכל חזקה דמעיקרא, וכתבו שהטעם שחזקה דמעיקרא ל"מ להוציא ממון הוא משום שהחזקות שקולות ומספק לא עבדי' עובדא להוציא ממון. וכן משמע בדברי המהרי"ק דלעיל, שחזקת ממון שקולה לחזקה דמעיקרא ומספיקא לא מפקינן ממונא. ובד' הרא"ש בכתובות (פ"ק סי' י"ח) מבואר להדיא

^א. וכן מצאתי כבר בשו"ת מהרש"ך (ח"ג נוספות סי' י"ז) שכתב שהא דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום אוקי חזקת ממון בהדי רוב ומספק אין מוציאין. ולשון החת"ס (אה"ע ח"א סי' נ"א) "נהי דחזקת ממון עדיף מרוב היינו שלא להוציא מידו אבל מאן לימא לן דלא הוה ספיקא עכ"פ".

^ב. וי"ע אם יש לו דין תפוס בלבד, משום שהרוב שקול כנגד החזקת ממון ושוב אינו אלא תפוס, או שאכתי יש בו מעלת מוחזק, שהרי נתבאר (לעיל אות א' ב') שמוחזק עדיף גם בדין המע"ה, דלהוציא ממי שמוחזק כבעל הממון הוי הוצאה טפי ממי שרק תפוס בפועל בממון. וא"כ י"ל שאע"פ שהרוב שקול כנגד הכרעת החזקת ממון אך עדיין במציאות הוא מוחזק לן כבעל הממון, ועי'.

שרוב עדיף מחזקה דממונא כשם שהוא עדיף מכל חזקה, וא"כ חזקת ממון שווה לכל החזקות.

והנה לכאור' לדברי הראשונים מיושב בפשיטות הא דבעי' לדין המע"ה, שהרי כתבו שהא דחזקה מדעיקרא ל"מ להוציא ממון הוא משום ששקולין הם ומספיקא לא עבדי' עובדא, דהיינו המע"ה. אך באמת אדרבה לדבריהם קשיא טובא שהרי רובא עדיף מחזקה ואם חזקת ממון שקולה לחזקה מדעיקרא א"כ רוב עדיף מינה, וא"כ הדרא קושיית הש"ש למה באמת אין הולכין בממון אחר הרוב. ובד' הרא"ש בכתובות מפורש להדיא שרובא עדיף מחזקת ממון וא"כ מ"ט רוב ל"מ להוציא ממון.

ביאור צירוף חזקת ממון עם דין המע"ה

ז. **והנה** ידוע שהתרוה"ד (סי' שמ"ט) עמד בקושיית השמעתתא למה אין הולכין בממון אחר הרוב (והביאו בקצוה"ח סי' ר"פ), ותי' התרוה"ד וז"ל אע"ג דבשאר דוכתא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף, שאני חזקת ממון דאית בה טעמא המע"ה ורובא לא מיקרי ראיא, עכ"ל.

ובפשוטו היה נראה שכוונתו שבאמת מצד החזקת ממון מהני רוב כנגדה אלא מדין המע"ה ל"מ רוב להוציא ממון, דלהוציא ממון בעי' דווקא ראיא ורוב לא מיקרי ראיא. אבל לשון התרוה"ד "שאני חזקת ממון דאית

בה" טעמא דהמע"ה, מבואר שכוונתו לומר שהמע"ה הוא טעם לילך אחר החזקת ממון גופא, וכאן באמת לא עדיף רוב מחזקה, דאע"פ שבכל התורה רובא עדיף מחזקה אבל חזקת ממון שיש בה טעמא דהמע"ה אין עדיף רוב ממנה. והדברים צ"ב.

והביאור בזה נראה [וכבר ביארו כן] שבאמת המע"ה הוא טעם לילך אחר החזקת ממון גופא, דהנה כבר נתבאר שלהוציא ממון אי"ז דווקא מהתפיסה תחת ידו, שהרי כמה גוויי שחשיב מוחזק אע"פ שאין הממון תחת ידו ואמרי' ביה המע"ה, והביאור בזה שכיין שהוא מוחזק כבעל הממון הרי הממון בחזקת שהוא שלו, ואם יתנוהו לתובע הוי הוצאה מחזקתו. ומעתה הדברים מבוארים היטב דכיון שחזקת ממון מכרעת שהממון שלו, א"כ יש כאן הכרעה חיובית המעמידה את הממון בחזקתו, ובה כ"ש דחשיב טפי הוצאה ממנו שהרי הממון עומד בחזקתו לגמרי. וא"כ דין המע"ה הוא טעם לילך אחר חזקת ממון.

ולפ"י עולה שאע"פ שמצד דיני ההכרעות רוב עדיף מחזקה, אך בדיני ממון אזלי' בתר חזקה נגד רוב משום טעם המע"ה, וזכותו של הנתבע הוא שנלך בתר חזקה אפי' נגד הרוב. וזהו שאמרו בגמ' "זה כלל גדול בדין" המע"ה והיינו שהוא כלל בדיני ממונות, שבהלכות ממון חזקה עדיפה מרוב משום שיש זכות לנתבע שנלך אחר החזקה.^ט וז' שו"ת

ט. ולפ"י כ"ש שחזקת ממון עדיפא מחזקה מדעיקרא דטעמא דהמע"ה יועיל שאין להוציא מחזקתו. אך הראשונים הנ"ל כתבו שחזקת ממון וחזקה מדעיקרא שקולין ומספיקא לא מפיקין, ואפשר שלא הוצרכו לטעמא דהמע"ה כיון שבלא"ה שקולין ומספיקא לא מפיק'. [ולכאור' מיניה וביה הוא מוכח דאיך שייך לומר שכל הטעם הוא משום ששקולים והרי גם רוב דעדיף ל"מ להוציא].

הרא"ם (סי' ט"ז) "דגבי ממוןא חזקה עדיפא מרובא" מורה כן שהוא כלל בהל' ממון שחזקה עדיפה מרוב].

חזקה, וכבר דן הקונה"ס שחזקה דמעיקרא לא יועיל כלל בממון משום שממוןא מאיסורא לא ילפי' [ומה"ט נקט שחזקת מ"ק אינו מדין חזקה דמעיקרא]. ומעתה י"ל שבעצם בממון ליכא כלל לדין הכרעת חזקה.

הטעם שבלי דין המע"ה ל"מ חזקת ממון

ה. ואמנם אכתי לפי"ז כל מה דבעי' לטעמא דהמע"ה הוא במקום שהי נגד רוב, שהחזקת ממון לבד ל"מ דרובא עדיף מחזקה, ורק משום טעמא דהמע"ה אזלי' בתר חזקת ממון. אבל בכל ספיקא דממונא אי"צ לדין המע"ה וסגי בהכרעת חזקת ממון. וצ"ב שבכמה מקומות בש"ס אמרו שאין מוציאין ממוחזק משום המוציא מחבירו עליו הראיה, ולמה בעי' לזה הרי איכא הכרעת חזקת ממון, והרי דין המע"ה הוא רק שמספק אין מוציאין ודין חזקת ממון עדיף שהוא הכרעה חיובית שהממון שלו.

וי"ש לבאר [וכבר עמדו בזה], דיש לדון שלולי דינא דהמע"ה באמת לא היינו הולכים כלל בתר חזקת ממון. והטעם בזה י"ל שהרי בעצם אין מקור כלל שבממונות אזלי' בתר

אלא שדין המע"ה הוא טעם לילך בתר הכרעת החזקה אף בממון. דהא דבאמת ממון שאני מאיסורין ואין הולכין אחר הכרעת חזקה בממון, הביאור בזה משום שדיני ממון שאני בעצם מדיני איסורים, דבדיני ממון לעולם הנידון בין ב' בעלי דינים, וכל כללי משפטי הממון הם גדרי זכויות הבעלי דינים בדין, ומעתה לא שייך ללמוד חזקה בממון מאיסורים דדילמא הא דאזלי' בתר חזקה הוא דווקא באיסורין שהנידון הוא בינו לבין עצמו, אבל בממון שבא להוציא מחבירו ולהפסיד את שכנגדו מהיכ"ת שבזה מהני חזקה להפסיד את זכותו, ומזכויות הבע"ד הוא לא יוציאו ממנו ע"י חזקה. ולזה מהני טעמא דהמע"ה שהוא טעם בדיני הממון גופא שהדין נותן לילך אחר החזקה משום זכות המוחזק שלא יוציאו ממנו, ודוק.^א

א. וזהו יסוד הכלל שממונא מאיסורא לא ילפי' דזהו שורש החילוק בין ממון לאיסורים. ומקור האי כללא איתא בברכות דף י"ט ע"ב לענין פטור דזקן ואינה לפי כבודו שנא' בהשבת אבידה ואמרו שם שבאיסורין ליכא פטור זה דאיסורא מממונא לא ילפי' ופרש"י "דממונא קיל מאיסורא". והביאור בזה דיסוד הפטור דזקן ואינה לפי כבודו הוא שאינו מחויב לעבור על כבודו בשביל הפסד חבירו, וזה שייך דווקא בממונא שהוא בשביל הפסד חבירו ואינו צריך להפסיד כבודו בשביל חבירו, אבל באיסורא לא שייך סברא זו ודוק.

יא. והנה שיטת רב שהולכין בממון אחר הרוב וא"כ הכרעת רוב מהני בממון, וגם לדידן שאין הולכין בממון אחר הרוב אך דעת רוב הראשונים שהוא רק כשבא להוציא ממוחזק ולא שלא נאמרה כלל הכרעת רוב בדיני ממון. וי"ל שעדיף בזה רוב מחזקה משום שרוב יש טעם בעצם לילך אחריו [וגם אם דין רוב אינו מחמת הסתברות אך יש לו עדיפות בעצם הספק] ושפיר יש ללמוד זמ"ז דכשם שטעם זה מהני להכריע ספיקות כך מהני טעם זה לזכות את הבע"ד בדיני ממונות.

אבל באמת בכמה מקומות מבואר שגם הכרעת חזקה מהניא בדיני ממונות, שהרי הרמב"ן והר"ן בכתובות דנו אם חזקה דמעיקרא מהניא להוציא ממון והרמב"ן הוצרך לומר שהטעם של"מ משום שאפי' רוב ל"מ ורובא וחזקה

טובה", דבדיני הממון הנידון הוא בזכויות הבעלי דינים ולזה צריך שיזכה בטענה עדיפה זכותו מחבירו, ול"ש להוציא מחבירו ולהפסיד את זכותו ע"י דיני הכרעות.

ומצאתי עוד להגר"ש איגר ז"ל בס' העיקרים (ח"ב עמ' רפ"ו) שהעמיד היטב יסוד זה, והוסיף לחדש לפי"ז דלא רק בהוצאת ממון לא שייך דין רוב, אלא בכל דבר שהוא הפסד לחבירו ובא לחייב את חבירו, ועפ"י יסד שבכל מצוות הנוגעות לממון כגון מתנות עניים ומתנו"כ, לא אזלי' בתר רובא, דל"מ רוב לחייב את חבירו ולהפסידו. עיי"ש שהאריך.

וכן ביאר שם לפי"ז את הדין דמיגו להוציא לא אמרי', והביא מד' מהרי"ט שדין זה

וזכינו בס"ד ליסוד נאמן לסברא זו בדברי הרשב"ם בענין אין הולכין בממון אחר הרוב, דהנה הראשונים בכתובות נקטו שהא דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא דווקא במקום מוחזק ומשום שאיכא חזקת ממון נגד הרוב. אבל בד' הרשב"ם (ב"ב דף צ"ב ע"א) מבואר בפשוטו שגם במקום שליכא מוחזק אין הולכין אחר הרוב, וכן מבואר בפשוטו בד' רש"י בב"מ (דף כ"ג ע"ב). והיינו שהם ס"ל שהכרעת רוב לא שייכא כלל בדיני ממון.

ובטעמא דמילתא של"מ רוב בממון כתב רשב"ם שם וז"ל "דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה". ולכא' כוונתו ליסוד זה ממש, שבממונא לא מהני כלל דיני הכרעות כמו רוב אלא רק "טענה

רובא עדיף. ועוד כתבו הרמב"ן והר"ן שחזקת ממון שקולה לחזקה דמעיקרא ומספק לא עבדי' עובדא וכ"כ התורא"ש בדף ל"ו שם. ומבואר שבעצם הכרעת חזקה נוהגת גם בממונות.

ובסוגיא דר"ג ור' יהושע מבואר שחזקת הגוף מצטרפת לברי ושמה להוציא ממון, [ואמנם תלי בביאור הדבר אם מהני מדין הכרעת חזקה או שהחזקה רק מסייעת להאליים את טענת הברי ולעשותה טענה טובה]. והגרש"ש בשער"י (ש"ה פ"ד) הוכיח עוד משיטת בעל המאור (כתובות ט"ז ע"א) שרוב וחזקה מצטרפין להוציא ממון וזה ודאי ע"י כח הכרעת החזקה.

ואמנם כל זאת קשיא גם ע"ד הקונה"ס שכתב שחזקת מ"ק ל"מ מדין חזקה דמעיקרא משום שממונא מאיסורא לא ילפי'. [וסברא זאת כתבה גם הגר"ש איגר ז"ל בס' העיקרים ח"ב עמ' קכ"ט]. ואולי יש לחלק דווקא חזקה המדברת על הממון והבעלות עצמן היא ל"מ, דחזקת מ"ק היא חזקה על הממון עצמו דמעמידים בעלותו על חזקתה הראשונה, וכמו"כ חזקת ממון דמוחזק היא חזקה בממון עצמו שממון הנמצא תח"י חזקתו שההוא שלו. אבל שאר חזקות כגון חזקת הגוף וכיו"ב מהני כיון שאינם מכריעות על הממון אלא על הנידון המוקדם, ואע"פ שיוצא מזה נפק"מ לממון. וצ"ע.

ולפי"ד בזה באופ"א דהנה בשיעורי ר' שמואל ז"ל (יבמות דף ל"א ע"א) כתב לבאר באופ"א הא שחזקת מ"ק ל"מ מדין חזקה דמעיקרא, וביאר בדממון אין השינוי בגוף הדבר אלא הדבר רק ביחס לבעלים האם חפץ זה שו או לא, וזה לא חשיב שינוי ואין ע"ז תורת חזקה דמעיקרא. ולפי"ז יל"ד שגם תורת חזקת ממון אין לזה, דגם חזקת ממון יסודה במה שהדבר מוחזק לן כך ואין לשנות ממה שמוחזק לן, וגם חזקה זו צריכה להיות בדבר המסוים שמוחזק לפנינו כך, וכיון שבעלות ממון אינה בגוף החפץ אי"ז חזקה בדבר המסוים.

אך מ"מ דין המע"ה מהני ע"ז, והביאור י"ל שהרי סו"ס יש כאן שינוי הדבר ממה שהיה דמשנים את הבעלות, ורק שאי"ז שינוי בגוף החפץ. אך מדין המע"ה שהוא זכויותיו של הבע"ד שידונו את זכותו, שייך לדון זאת כחזקה, וזכותו של הבע"ד שנעמיד ממונו על חזקה זו כדדי שלא להפסיד את זכותו. ועוד צ"ע.

אינו דווקא במוציא ממוחזק אלא כל שמפסיד את זכות חבריו ל"מ מיגו, דהמהרי"ט (חו"מ סי' ז') כתב שמגו לכופ את היבם לחלוץ הוי מיגו להוציא, משום שמוציאין ממנו את יבמתו. וביאר הגרש"א שיסוד הדין שלא אמרי' מיגו להוציא הוא שאין בכח המיגו להפסיד את זכותו של חבריו ולהוציא ממנו, וכל שהוא נגד זכות חבריו ל"מ מיגו שמזכיות הבע"ד שלא נלך אחר המיגו.^{יב}

ברשותא דמרא איתא" עכ"ל [וכן מבואר שם בכל דבריו].

וידוע מה שהביא הגר"ש ז"ל מגמ' ערוכה בב"מ (דף ק' ע"ב) שאמרו שם ונוקמה אחזקת מרא קמא ו'להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה" ולכאור' מבואר להדיא שהוי מדין מוחזק. וכבר הוכיח כן בס' דברי אליעזר (ב"ב סי' י"ד).

חזקת מרא קמא

ט. ובוזה ביארו ענין חזקת מרא קמא. דהנה ידוע מה שנסתפק הקונה"ס (כלל א' אות ה') אם חזקת מ"ק היא חזקה מדעיקרא או שהוא דין מוחזק דהמ"ק נחשב מוחזק בממון. והקונה"ס מסיק שם שהוא דין מוחזק. וכבר כתב כן המהרש"א בב"מ (דף ק' ע"א) וז"ל "דה"נ מהני חזקת מרא קמא להעמיד הממון בחזקתו והוה ליה כאילו הוא מוחזק ממש בממון" עכ"ל. וכ"כ הש"ך (חו"מ סי' צ"א סקל"ג) וז"ל בתו"ד "מוקמינן לה בחזקת מרא קמא משום דכל היכא דאיתא

אבל הרבה מגדולי האחרונים נקטו בפשיטות שחזקת מ"ק היא מדין חזקה מדעיקרא וככל חזקה קמייתא באיסורין: כ"כ הפנ"י (ב"מ דף ר' ע"ב) הקצוה"ח (סי' ר"פ סק"ב ובש"ש ד' פכ"ד) הנתיה"מ (סי' פ"ח סק"ד) הגרע"א (קמא סי' ל"ז וסי' קל"ו) החת"ס (אהע"ז ח"א סי' פ') והשער משפט (סי' מ"ו סקי"ד). וכבר כתב כן מהרי"ט (חו"מ ח"ב סי' ל' ובחי' לכתובות דף ע"ו ע"א). והוא תמוה מאוד שהרי בגמ' מפורש שחזקת מ"ק הוא מדין המע"ה.^{יג}

אך למש"נ הוא מתבאר היטב, דאפשר שבאמת חזקת מ"ק היא חזקה מדעיקרא ומ"מ אמרו בה סברת המע"ה, דהמע"ה הוא

^{יב} ובעי"ז מצינו במקומות רבים בד' רבותינו: המהרי" בן לב (קונ' הענינים סי' כ"ט) כ' שמיגו להוציא אשה מחזקתה שהיא אסורה ליבם הוי מיגו להוציא. והכנה"ג הכניס בין דיני מיגו להוציא שמיגו ל"מ להוציא מחזקת אשת איש. והגרע"א כתב שמיגו לחייב את חבריו שבועה הוי מיגו להוציא (הובא על הדף ב"ב ל"ב ע"א), ושם בוודאי אי"ז נגד חזקת ממון, אלא שחשיב שמוציא שבועה מחבירו. והחת"ס (ב"ב ל"א ע"ב) נקט בפשיטות שמיגו לפסול אדם לעדות הוי מיגו להוציא כיון שמוציא מחזקת כשרות.

^{יג} וביותר איתא בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' שנ"ג) שדן במיגו דאת ביתי נתתי לאיש הזה, שייחשב מיגו להוציא כיון שבא לאסרה על כל העולם. עיי"ש.

^{יד} וביותר יש לתמוה בדברי מהרי"ט בשו"ת שם שכתב וז"ל אמרי' השתא הוא דמכר אחר שילדה דומיא דההוא דפ' האומר מקוה שנמרד ונמצא חסר דאזלינן בתר חזקה קמייתא דמקוה שהיה בחזקת שלם עכ"ל ומבואר להדיא שהוי חזקה מדעיקרא, אך מאידך כתב מיד בסמוך וז"ל אלמא לרבנן מרא קמא הוא המוחזק אפילו במטלטלין ואידך הוי המוציא עכ"ל.

טעם לילך אחר החזקה דמעיקרא, שהרי חזקת מ"ק היא חזקה דמעיקרא בגוף הממון, די ש חזקה דמעיקרא שהממון בבעלותו, וא"כ החזקה מעמידה את הממון בחזקתו [ובפרט למש"נ שיסוד החזקה אינה שלא לחדש שאירע שינוי אלא שהדבר עומד בחזקת כמות שהיה מקודם], וממילא שייך ע"ז טעמא דהמע"ה דכיון שיש הכרעת חזקה המעמידה את הממון בחזקתו שוב הדין נותן שאין להוציא מחזקתו בלא ראיה.

וביותר יתבאר הדבר למש"נ לעיל לדון שבלא טעמא דהמע"ה לא היה מועיל כלל חזקת ממון להכריע, משום שלא אזלי בתר חזקה בדיני הממונות, ולפי"ז גם חזקת מ"ק אם היא מדין חזקה דמעיקרא לא תהני בממון, ורק משום טעמא דהמע"ה יועיל חזקת מ"ק בממון, דהמע"ה הוא סברא בדיני הממון גופא שהדין נותן לילך בתר הכרעת החזקה וכש"נ.

וארווחנא טובא בזה דהנה התוס' בכתובות (דף ע"ו ע"א) האריכו וטרחו להוכיח שמוחזק עדיף מחזקת מ"ק, ובמקום שיש מ"ק נגד מוחזק מניחים ביד המוחזק. ויש לתמוה לדברי האחרונים הנ"ל שחזקת מ"ק מדין חזקה דמעיקרא, מה הוצרכו התוס' להאריך בזה הרי פשיטא שחזקה דמעיקרא אינה מוציאה ממון וכמו שהוכיח הרמב"ן במלחמות (כתובות דף כ"א ע"ב) שהרי רובא

וחזקה רובא עדיף ורוב ל"מ להוציא. [ועוד שבכל ד' התוס' משמע שהוא נידון מסוים במ"ק נגד מוחזק ואינו נידון כללי אם חזקה דמעיקרא מוציאה ממון]. וביותר שהתוס' שם נקטו שלהס"ד בסוגיא שם באמת חזקת מ"ק עדיפא ממוחזק ומהניא להוציא ואין יתכן לומר כן הרי חזקה דמעיקרא ל"מ להוציא ממון.

אך למש"נ הוא מבואר היטב שהרי כל הטעם שחזקה דמעיקרא ל"מ להוציא ממון הוא משום דינא דהמע"ה, וכמש"נ בד' התרוה"ד שהמע"ה הוא טעם לילך בתר חזקת ממון. וגם למ"ש הראשונים שחזקה דמעיקרא שקולה לחזקת ממון ומספק לא עבדי' עובדא, הוא ג"כ מיסוד דין המע"ה שאין להוציא מספק. אך למש"נ חזקת מ"ק גם אם היא מדין חזקה דמעיקרא מ"מ גם בה איכא דין המע"ה, וחשיב הוצאה מחזקתו, ומעתה הנידון בתוס' היה איך הדין בכה"ג שמחד הוי הוצאה מהמוחזק ומאידך הוי הוצאה מהמ"ק, והנידון מי חשיב הוצאה טפי, והוא נידון מסוים במ"ק נגד חזקת ממון, ודוק היטב."

ביאור דעת הנתיה"מ

י. והנה דעת הנתיה"מ בכ"ד (סי' ל"ד סקט"ו וסי' ע"ה סק"ד ובשו"ת חמד"ש או"ח סי' ב' ואעה"ז סי' כ"ד) שדין מוחזק אינו חזקה המכרעת אלא רק שאין להוציא מספק.

^יד. **אמנם** עדיין קשה לדעת השמעתתא שיסד שחזקת ממון עדיפא בעצם מחזקה דמעיקרא משום שחזקת ממון קיימא השתא ושקולה כרוב, והוא עצמו נקט שם שחזקת מ"ק היא מדין חזקה דמעיקרא, וא"כ לדידיה ודאי חזקת ממון עדיפא מחזקת מ"ק. והרי הוא כתב שם שמה"ט רוב מהני נגד חזקת מ"ק וא"כ לדידיה ה"נ חזקת ממון יועיל מסברא נגד מ"ק, וקשה מה טרחו התוס' לדון בזה.

ודאי במציאות הממון מוחזק כשלו. וזה מהני לדין המע"ה, שחשיב הוצאה טפי משום שמוציאין מחזקתו ולא רק מתפיסה בפועל גרידא.

וכן נראה להדיא בד' הנתיחה"מ בסי" ע"ה שכ' "דיש ב' מיני חזקות א' חזקה המבררת כו' משא"כ חזקת ממון דאינה מבררת האמת כו'" ומשמע להדיא שאי"ז רק דין שלא להוציא גרידא אלא יש לזה גדר חזקה ורק שאינה מבררת האמת דאין לה דין הכרעה כמותה.

ובזה מתיישב היטב לדבריהם לשון הגמ' בכ"ד שאמרו "אוקי ממונא בחזקת מריה" דמשמע שיש חזקת ממון, וביותר לשון הגמ' בכתובות (דף ע"ה ע"ב) "חזקה דממונא". והיינו שגם לדבריהם הממון בחזקת שלו ויש חזקה דממונא, אלא שהא דמעמידים הממון על החזקה אינו דין הכרעה אלא רק מדין המע"ה שמספק אין להוציא מחזקתו. [וכמו"כ מתבארים כמה מלשונות הראשונים שהו"ל בהערה בזה].

ולפי"ז יש ליישב לדבריהם את דברי הרמב"ן בב"מ שהו"ל שכתב של"מ חזקת ממון במקום תרי ותרי משום שתו"ת ספד"א ולא אמרי' חזקה בתו"ת, ובפשוטו מוכח מזה

וכן דעת הקונה"ס (כלל א' אות ו') שנחלק על חכמי דורו בזה.¹⁰ ולכאור' לדבריהם ליכא ב' דינים כלל וכל דין מוחזק הוא מדין המע"ה.

אמנם הרי גם לדבריהם ודאי דין מוחזק אינו רק במי שתפוס בפועל בממון ואין להוציא מתפיסתו, שהרי מצינו כמה גווני שחשיב מוחזק אע"פ שאין הממון תחת ידו, ועושין מעשה להעמיד הממון ביד המוחזק. והרי הקונה"ס גופיה נקט שחזקת מ"ק היא מדין מוחזק ואע"פ שאין הממון תח"י. והביאור כש"נ (אות א') שדין מוחזק הוא שהממון בחזקת שלו, ואם יניחוהו ביד התובע הוי הוצאה מחזקתו, ויש בזה דין המע"ה דאין להוציא מחזקתו בלא ראייה. וכן מבואר בדברי הראשונים שיסדו ב' הלכות בדין המע"ה דין מחזק ודין תפוס, והיינו שתפוס הוא להוציא מתפיסה בפועל גרידא ומוחזק הוא להוציא ממי שהממון בחזקת שלו.

ומעתה נראה שגם להנתיחה"מ והקונה"ס ודאי יש ענין "חזקת ממון", והוא שהממון הוי בחזקת שהוא שלו, והוא "מוחזק" כבעל הממון. אלא רק שהם ס"ל שחזקת ממון אינה חזקה המכרעת, דהתורה לא נתנה דין הכרעה לחזקה זו ואין נוקטים כן בתורת ודאי.¹¹ אך

10. **ובי"ב** הפני" (כתובות דף ע"ו ע"ב) וז"ל דחזקת ממון אינו מברר הספק אלא שאין כח ביד הב"ד להוציא מידו. ובחי' הרי"ם (כתובות דף ט"ז ע"א) וז"ל דחזקת ממון אינה חזקה המכרעת על המעשה להורות שכך היה כמו שאומר המוחזק זה אינו רק שאין יכולין להוציא ממון ואינה דומה לשאר חזקות.

11. **ולאו** משום שלא נתחדש דין הכרעת חזקה בממונות, שהרי הנתיחה"מ גופיה ס"ל שחזקת מ"ק היא מדין חזקה דמעיקרא ומהני חזקה בממון. אלא חזקה זו דחזקת ממון לא נתנה לה התורה דין הכרעה ולא נתחדש בקרא שיש להכריע ע"פ חזקה זו. וכן משמע להדיא בד' הנתיחה"מ ע"ש. [ואמנם צ"ב למאי דאיתא בגדולי האחרונים שגם חזקה של סברא ילפי' מבית המנוגע וכדלעיל, והיינו שמבית המנוגע לא ילפי' דין מסוים בחזקה דמעיקרא אלא ילפי' דין כללי שמעמידים דבר על חזקתו, וא"כ אין לחלק בין חזקה לחזקה. וכנראה הנתיחה"מ לא ס"ל כן].

ואין הדבר בחזקתו]. וממילא א"ש היטב דגם אם חזקת ממון אינה חזקה המכרעת אך כיון שיסוד הדין הוא שהממון מוחזק כשלו א"כ בתו"ת יצא הדבר מחזקתו ושוב אין לו תורת מוחזק, ודוק.

וכמו"כ יש ליישב דברי הר"ן בקידושין שהו"ל שהשווה חזקת ממון לחזקה דמעיקרא לענין ספיקא דדינא. דהנה ביסוד הנידון אם מהני חזקה בספד"ד ידוע מש"כ המשנה למלך שהוא "שמשום חזקה לא ישתנה הדין". אך בתוס' בב"ב (דף ל"ב ע"ב ד"ה והלכתא) נקטו להדיא שהנידון בחזקה בספד"ד הוא אותו נידון דחזקה בתו"ת [ובדעת רשב"ם של"מ חזקה בספד"ד כתבו התוס' שצריך "לדחוק ולפרש ולחלק בין ספד"ד לתו"ת]. ונראה לפי"ז שהיו אותו נידון, ויסוד החסרון בחזקה בספד"ד הוא משום שגם ספד"ד הוי "ספיקא" בעצם ולא שייך בו חזקה כלל, ויצא הדבר מחזקתו.¹⁰ ומעתה א"ש דגם אם חזקת ממון אינה חזקה המכרעת מ"מ הרי יסוד הדין הוא שהממון בחזקת שלו, ובספד"ד יצא הדבר מחזקתו. ודוק היטב.

שחזקת ממון היא חזקה המכרעת. אך למש"נ יש לבאר היטב, דהנה בעיקר הדבר של"מ חזקה בתו"ת נקטו הגרע"א (סי' קל"ו) והשמעתתא (ש"ו פכ"ב) שהוא משום של"ש להכריע במקום עדים. ולפי"ז נקטו שה"ה חזקת אנן סהדי ל"מ בתו"ת. אבל ידוע שבד' הראשונים בכמה מקומות איתא שחזקת אנן סהדי שפיר מהני בתו"ת, והריטב"א בקידושין (דף ס"ו ע"א) כתב שאפי' למ"ד תו"ת ספד"א מ"מ חזקת אנן סהדי מהני בתו"ת. ומבואר שבעצם שייך להכריע בתו"ת.

ונראה לבאר בזה שהא דל"מ חזקה בתו"ת אינו משום של"ש להכריע ספיקא דתו"ת, אלא הוא דין מסוים בחזקה דמעיקרא של"מ בתו"ת. ויסוד הדין הוא שבתו"ת אין תורת חזקה כלל, דיסוד החזקה הוא שהדבר מוחזק לנו כמות שהיה, אבל בתו"ת הדבר יצא מחזקתו כיון שיש עדים המעידים שיצא מחזקתו, ובתו"ת ל"ש כלל חזקה דתו"ת הוי ספק בעצם.¹¹ [ובזה מדויק היטב לשון הגמ' שתו"ת "ספיקא דאורייתא" והיינו שזה הטעם של"מ חזקה משום שתו"ת הוי "ספיקא" בעצם

¹⁰. **ומצאתי** כן להדיא בשו"ת הרשב"י ח"ד סי' נ"ז וז"ל ולמ"ד תרי ותרי ספק דאורייתא אלימא האי ספיקא לאפוקי מילתא מחזקה קמייתא, עכ"ל.

¹¹. **ונראה** שאי"ז סתירה לסברת המל"מ ואדרבא זהו ביאור סברתו, דהא דמשום חזקה לא ישתנה הדין אינו שחזקה אינה יכולה להכריע מה הדין, דכשם שחזקה מכרעת מה היה המציאות (אע"פ שאינה בירור) כך תכריע מה הדין. אלא יסוד החסרון הוא משום שהחזקה אינה כלל על הדין אלא על המציאות, דאשה היא בחזקת פנויה, ושורש הספק אינו על האשה אלא הספק הוא מה הדין, וא"כ החזקה אינה על שורש הספק ואינה יכולה להכריע. וממילא יש להבין שכה"ג אין הדבר כלל עומד בחזקתו, דכיון שאיכא ספק המוקדם לחזקה נעשה הדבר ספק בעצם ויצא הדבר מחזקתו, ועי'.